

KRYSTYNA ŚWIETLIK

IERiGŻ-PIB – Warszawa

Konsumpcja jako czynnik wzrostu PKB w Polsce

Wprowadzenie

W teorii ekonomii konsumpcja pojmowana jest jako proces zaspokojenia potrzeb ludzkich, którego rozwój jest ściśle związany z rozwojem społeczno-gospodarczym. W kategoriach makroekonomicznych konsumpcję traktuje się jako fazę reprodukcji społecznej, będącą uwieńczeniem całego procesu reprodukcji. Jednak konsumpcja nie jest tylko biernym efektem procesów wytwórczych. Pełni ona jednocześnie funkcję ważnego stymulatora wzrostu gospodarczego i rozwoju społecznego. Wpływ konsumpcji na wzrost aktywności gospodarczej kraju jest kwantyfikowany w systemie rachunków narodowych.

Na system rachunków narodowych składa się zbiór wzajemnie ze sobą powiązanych rachunków makroekonomicznych tworzących obraz całej gospodarki narodowej. Rachunki te obejmują wszelkie dane o dochodach (czyli źródłach finansowania wydatków) uczestników życia gospodarczego, produkcji i jej rozdysponowaniu oraz saldo wymiany z zagranicą. Rejestrują one przepływy finansowe w gospodarce oraz wymianę wyrobów i usług pomiędzy gospodarką kraju a zagranicą. W ujęciu wartościowym przepływy te wyrażają określone działania gospodarcze, tj. produkowanie, konsumowanie, inwestowanie itp., podejmowane przez jednostki gospodarki¹.

W systemie rachunków narodowych zestawiane są rachunki bieżące, rachunki akumulacji i bilanse. Suma transakcji na każdym rachunku bieżącym i akumulacji jest zbilansowana tzw. sumą (pozycją) bilansującą, stanowiącą różnicę między przychodami i rozchodami. Sumy bilansujące w rachunkach narodowych nazywane są kategoriami makroekonomicznymi. Są nimi: produkt krajowy brutto, produkcja globalna, zużycie pośrednie, wartość dodana brutto, spożycie, oszczędności, akumulacja².

Produkt krajowy brutto i spożycie w systemie rachunków narodowych

Główną kategorią w systemie rachunków narodowych jest **produkt krajowy brutto** (PKB). Jest on liczony zgodnie z zaleceniami Europejskiego Systemu

¹ *Rachunki narodowe. Wybrane problemy i przykłady zastosowań*, praca zbiorowa pod red. M. Plicha, GUS, Warszawa, maj 2008; *Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2006-2009*, „Studia i Analizy Statystyczne”, GUS, Warszawa, sierpień 2011.

² *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2011*, GUS, Warszawa 2011, s. 471.

Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA '95) i obrazuje końcowy rezultat działalności gospodarczej realizowanej przez wszystkie podmioty gospodarki narodowej. PKB definiuje się jako sumę wartości produkcji rynkowej wszystkich dóbr finalnych i usług wytworzonych w określonym czasie (najczęściej jednego roku) przez czynniki wytwórcze zlokalizowane na terytorium danego kraju, niezależnie od tego, kto jest ich właścicielem³.

Istnieją trzy sposoby obliczania wartości produktu krajowego brutto, dające ten sam wynik: 1) **metoda produktów** – polegająca na sumowaniu wartości sprzedaży produktów finalnych (dóbr i usług) wytworzonych w kraju w ciągu roku, 2) **metoda wydatków** – polegająca na sumowaniu wydatków wszystkich uczestników życia gospodarczego ponoszonych na zakup wytwarzanych w kraju dóbr, 3) **metoda dochodów** – polegająca na sumowaniu dochodów (z pracy i kapitału) powstających w procesie wytwarzania produktów i usług w danym roku, tj. płac, rent, procentów i zysków. Nie dolicza się do nich wartości transferów, tj. emerytur, rent, stypendiów itp⁴.

Zgodnie z Europejskim Systemem Rachunków Narodowych i Regionalnych (ESA '95) szacowanie produktu krajowego brutto polega na niezależnej kompilacji PKB od strony produkcji i wydatków (rozdysponowania), które następnie podlegają bilansowaniu⁵. Produkt krajowy brutto od strony produkcji równa się sumie wartości dodanej brutto wszystkich sekcji (klasyfikowanych według PKD) powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów. Zgodnie z metodą sumowania wydatków PKB jest równy sumie: osobistych wydatków ponoszonych na zakup wytwarzanych w kraju dóbr konsumpcyjnych (K), prywatnych wydatków na inwestycje w majątek trwałe i przyrost zapasów (I), rządowych wydatków na zakup krajowych dóbr rzeczowych i usług (G) oraz eksportu netto (En)⁶. Można to zapisać za pomocą następującej formuły:

$$PKB = K + I + G + En.$$

Produkt krajowy brutto od strony wydatków jest sumą **popytu krajowego** (K+I+G) i salda handlu zagranicznego. W rachunkach narodowych popyt krajowy jest sumarycznym ujęciem **spożycia ogółem i akumulacji brutto** (nakłady brutto na środki trwałe, przyrost rzeczowych środków obrotowych, przyrost aktywów o wyjątkowej wartości).

³ M. Nasiłowski, *System rynkowy. Problemy mikro- i makroekonomii*, Wydawnictwo Key-Text, Warszawa 2004; L. Zienkowski, *Co to jest PKB?*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2000.

⁴ J. Beksiak, *Ekonomia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 133; Sloman J., *Podstawy ekonomii*, PWE, Warszawa 2001, s. 290-294.

⁵ *Rachunki kwartalne produktu krajowego brutto. Zasady metodologiczne*, „Zeszyty Metodyczne i Klasyfikacje”, GUS, Warszawa, październik 2010, rozdz. 2.

⁶ R. E. Hall, J. B. Taylor, *Makroekonomia. Teoria, funkcjonowanie i polityka*, red. nauk. przekładu A. Wojtyna, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995, s. 52-53.

Spożycie ogółem obejmuje wartość produktów zużytych na zaspokojenie bezpośrednich, indywidualnych i zbiorowych potrzeb ludności. Wyróżnia się dwie kategorie spożycia: spożycie indywidualne i zbiorowe. **Spożycie indywidualne**, tj. spożycie w sektorze gospodarstw domowych⁷, obejmuje m.in. wydatki poniesione przez ludność na zakup wyrobów i usług rynkowych, łącznie z wydatkami w zakładach gastronomicznych, spożycie naturalne produktów rolnych pochodzących z własnej produkcji, zakupy usług nierynkowych w zakresie oświaty, wychowania, ochrony zdrowia i opieki społecznej, kultury i sztuki, kultury fizycznej, sportu, turystyki i wypoczynku świadczonych na zasadach częściowej odpłatności oraz usługi mieszkaniowe.

Spożycie zbiorowe obejmuje spożycie w sektorze instytucji niekomercyjnych i spożycie publiczne w sektorze instytucji rządowych i samorządowych.

Do kategorii **spożycia publicznego** zalicza się wartość wyrobów i usług nierynkowych przekazywanych nieodpłatnie na rzecz sektora gospodarstw domowych (wartość usług oświaty i wychowania, kultury, ochrony zdrowia, opieki społecznej, kultury fizycznej, sportu i turystyki) oraz wartość wyrobów i usług nierynkowych, które nie posiadają konkretnych indywidualnych odbiorców. W tej kategorii uwzględnia się m.in. koszty funkcjonowania administracji państwowej, obrony narodowej, działalności naukowo-badawczej i określa się je mianem spożycia ogólnospołecznego⁸.

Skala wpływu poszczególnych składowych PKB na jego wzrost zależy od dwóch czynników: udziału w ogólnej wartości PKB i przyrostu realnego w analizowanym okresie. Z rachunków narodowych wynika, że konsumpcja indywidualna jest największym składnikiem PKB, a zakupy dokonywane przez gospodarstwa domowe mają największy udział w transakcjach zawieranych na rynku dóbr i usług.

Zmiany poziomu i struktury PKB w latach 2009-2011

Zaburzenia na światowych rynkach finansowych zapoczątkowane w połowie 2008 r., globalna recesja i kryzys zadłużeniowy państw strefy euro doprowadziły do znacznego osłabienia aktywności gospodarki światowej, co nie pozostało bez wpływu na gospodarkę Polski. W latach 2009-2011 średnie roczne tempo wzrostu światowego PKB wyniosło 1,5% i było dwukrotnie mniejsze niż w latach 2006-2008⁹. W Unii Europejskiej (UE-27) w 2011 r., w stosunku do 2008 r., PKB obniżył się o 0,9%, pod-

⁷ Sektor gospodarstw domowych tworzą osoby fizyczne wspólnie zamieszkujące i wspólnie utrzymujące się oraz wszystkie gospodarstwa zbiorowe, tj. mieszkańcy domów pomocy społecznej, placówek opiekuńczo-wychowawczych, klasztorów, więzień itp. Patrz: *Mały Rocznik Statystyczny Polski 2011*, op. cit., s. 163.

⁸ Szczegółową charakterystykę tych kategorii można znaleźć w: *Rachunki kwartalne produktu krajowego brutto w latach 2006-2010*, „Informacje i Opracowania Statystyczne”, GUS, Warszawa, styczeń 2012, s. 21-22.

⁹ Według Banku Światowego w latach 2009-2011 światowy PKB wzrósł realnie o 4,6%, podczas gdy w latach 2006-2008 zwiększył się o 9,7%. *Global Economic Prospects Report. Uncertainties and Vulnerabilities*, World Bank, January 2012.

czas gdy w latach 2006-2008 wzrósł o 6,9%. W Polsce w porównywanym okresie PKB zwiększył się odpowiednio o 10,1% i 19,2%.

O poziomie i tempie wzrostu gospodarczego w Polsce decyduje w przeważającej mierze popyt krajowy, a głównie spożycie ogółem, stanowiące w ostatnich latach około 80% PKB. W latach 2009-2011 popyt krajowy zwiększył się o 7,4%, na co złożył się wzrost spożycia ogółem o 7,8% i akumulacji brutto o 6,4%, w tym nakładów brutto na środki trwałe o 7%. Spożycie indywidualne zwiększyło się o 8,6%, a publiczne o 5,7% (tablica 1). Relatywnie wysokie tempo wzrostu popytu konsumpcyjnego, pomimo spowolnienia gospodarczego, osłabiło działanie niekorzystnych czynników związanych z kryzysem gospodarczym i przełożyło się na dodatnie, wyższe od średnich w Unii Europejskiej, wskaźniki dynamiki PKB. W wyniku szybszego wzrostu PKB Polski od średniego dla Unii Europejskiej, Polska poprawiła swoją pozycję w stosunku do średniej unijnej pod względem udziału w ogólnej wartości wytwarzanego PKB i wartości produkcji na mieszkańca¹⁰.

Tablica 1

Dynamika realna PKB (ceny stałe roku poprzedniego)

Wyszczególnienie	2006	2007	2008	2009	2010	2011
	rok poprzedni = 100					
Spożycie ogółem	105,2	104,6	106,1	102,0	103,5	102,1
w tym:						
indywidualne	105,0	104,9	105,7	102,1	103,2	103,1
publiczne	106,0	103,7	107,4	102,0	104,4	99,3
Akumulacja brutto	116,1	124,3	104,0	88,5	109,3	110,0
w tym:						
nakłady brutto na środki trwałe	114,9	117,6	109,6	98,8	99,8	108,5
Eksport	114,6	109,1	107,1	93,2	112,1	107,3
Import	117,3	113,7	108,0	87,6	113,9	105,9
Popyt krajowy	107,3	108,7	105,6	98,9	104,6	103,8
PKB	106,2	106,8	105,1	101,6	103,9	104,3

Źródło: Dane Departamentu Rachunków Narodowych GUS.

W latach 2009-2011 istotnie zmieniła się struktura PKB, a zwłaszcza relacje między spożyciem a akumulacją, ze względu na dużą wrażliwość drugiej z wymienionych kategorii na zmiany koniunktury. W 2011 r. udziały spożycia indywidualnego i zbiorowego w PKB sięgały odpowiednio 60,5% i 18,2% i były nieznacznie mniejsze niż w 2008 r. Udział akumulacji brutto w PKB obniżył się z 23,9% w 2008 r. do

¹⁰ Według Eurostatu w Polsce w 2010 r. PKB *per capita* w tys. PPS stanowił 62% średniego poziomu PKB w UE-27, wobec 56% w 2008 r. i 51% w 2004 r.

21,8% w 2011 r. W 2011 r. udział nakładów brutto na środki trwałe w PKB wyniósł 20,3%, wobec 22,3% w 2008 r. (tablica 2).

Tablica 2

Struktura PKB w % (ceny bieżące)

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011
PKB	100,0	100,0	100,0	100,0
Spożycie ogółem	80,1	79,6	80,3	79,5
w tym:				
indywidualne	60,7	60,3	60,6	60,5
publiczne	18,5	18,4	18,9	18,2
Akumulacja brutto	23,9	20,4	20,9	21,8
w tym:				
nakłady brutto na środki trwałe	22,3	21,2	19,9	20,3
Eksport	39,9	39,5	42,3	44,7
Import	43,9	39,4	43,5	46,0
Popyt krajowy	100,0	100,0	100,0	100,0
Spożycie ogółem	77,0	79,6	79,3	78,5
w tym:				
indywidualne	58,4	60,3	59,8	59,7
publiczne	17,8	18,5	18,7	17,9
Akumulacja brutto	23,0	20,4	20,7	21,5
w tym:				
nakłady brutto na środki trwałe	21,4	21,2	19,6	20,0

Źródło: Obliczenia własne na podstawie danych Departamentu Rachunków Narodowych GUS.

W okresie 2009-2011 w Polsce wpływ popytu krajowego na tempo wzrostu gospodarczego wyniósł 2,4 pkt. proc. Wpływ spożycia ogółem sięgał 2 pkt. proc., w tym spożycia indywidualnego – 1,7%. Kontrybucja akumulacji w 3,3% wzrost PKB stanowiła 0,43 pkt. proc. na skutek nieco mocniejszego wpływu popytu inwestycyjnego (0,47 pkt. proc.). Wpływ popytu zagranicznego (eksportu netto) na wzrost PKB wyniósł 0,83 pkt. proc.

Zmiany poziomu i struktury PKB w poszczególnych latach badanego okresu były mocno zróżnicowane. W konsekwencji, w poszczególnych latach różne elementy składowe PKB decydowały o wzroście gospodarczym (tablica 3).

W roku 2009 gospodarka światowa znalazła się w ostrej recesji wywołanej gwałtownym zaostreniem kryzysu finansowego, które miało miejsce jesienią 2008 r.

W IV kwartale 2008 r. recesja dotknęła największe rozwinięte gospodarki, a następnie osłabienie koniunktury przeniosło się na rynki wschodzące. Pod koniec 2008 r. pogłębiły się spadki popytu w krajach rozwiniętych, co wpłynęło na obniżenie się jego dynamiki w krajach rozwijających się. Na początku 2009 r. większość krajów europejskich, w tym kraje Europy Środkowo-Wschodniej, weszła w fazę spowolnienia gospodarczego. Pogorszenie koniunktury miało więc charakter zsynchronizowany, a jego skala okazała się większa od wcześniejszych oczekiwań. W wyniku znacznego osłabienia popytu wewnętrznego i głębokiego załamania światowych obrotów, w 2009 r., według Międzynarodowego Funduszu Walutowego, po raz pierwszy w powojennym okresie odnotowano spadek globalnego PKB o 0,7%¹¹. W krajach wysoko rozwiniętych wyniósł on 3,7%, a w krajach rozwijających się i krajach o gospodarkach wschodzących nastąpiło obniżenie stopy wzrostu PKB do 2,8%, z 6,0% w 2008 r. W strefie euro, która jest głównym partnerem handlowym Polski, PKB zmalał o 4,2%.

Tablica 3

**Skala wpływu poszczególnych kategorii na wzrost realny PKB w pkt. proc.
(ceny stałe średnioroczne roku poprzedniego)**

Wyszczególnienie	2008	2009	2010	2011
PKB	5,1	1,6	3,9	4,3
Popyt krajowy	5,7	-1,1	4,6	3,8
Spożycie ogółem	4,7	1,6	2,7	1,7
Spożycie indywidualne	3,4	1,3	1,9	1,8
Akumulacja	1,0	-2,7	1,9	2,1
Nakłady brutto na środki trwałe	2,1	-0,3	0,0	1,7
Saldo obrotów z zagranicą	-0,6	2,7	-0,7	0,5
Wartość dodana brutto	4,5	1,6	3,4	3,4

Źródło: Jak w tablicy 1.

Polska gospodarka już w drugim półroczu 2008 r. zaczęła odczuwać negatywne skutki światowego kryzysu ekonomicznego. W 2009 r. tempo wzrostu PKB zmniejszyło się do 1,6%, z 5,1% w roku poprzednim. Wzrost PKB w 2009 r. był najniższy od czasu kryzysu rosyjskiego (w 2001 r. wyniósł 1,2%, a w 2002 r. – 1,4%). Mimo istotnego spowolnienia Polska jako jedyna spośród unijnych gospodarek zdołała utrzymać się na ścieżce wzrostu gospodarczego.

W latach przedkryzysowych, a zwłaszcza w 2006-2008, które były okresem dobrej koniunktury, motorem wzrostu PKB był popyt krajowy, stymulowany przyro-

¹¹ *World Economic Outlook*, IMF, September 2011.

stem zatrudnienia, wynagrodzeń realnych i inwestycji. W 2009 r. sytuacja uległa zasadniczej zmianie. Drastyczny spadek akumulacji brutto – o 11,5% w porównaniu z rokiem poprzednim – na skutek zarówno obniżenia się nakładów brutto na środki trwałe o 1,2%, jak i spadku zapasów w jednostkach gospodarczych był przyczyną silnie ujemnego oddziaływania na wzrost PKB (-2,7 pkt. proc.)¹². Spadkowi akumulacji w 2009 r. towarzyszył wzrost spożycia o 2,0%, w tym indywidualnego o 2,1%, kreowany głównie przez wzrost dochodów gospodarstw domowych ze świadczeń społecznych (w wyniku waloryzacji rent i emerytur) oraz obniżkę składek PIT. Wkład spożycia we wzrost PKB wyniósł 1,6 pkt. proc. Był on zbyt mały, aby zrównoważyć negatywny wpływ akumulacji i w efekcie w 2009 r., w przeciwieństwie do roku poprzedniego, wpływ popytu wewnętrznego na wzrost PKB był ujemny (-1,1 pkt. proc.). Rolę stymulatora gospodarki przejął popyt zewnętrzny. Mimo istotnego spadku obrotów towarowych z zagranicą, silna deprecjacja złotego przyczyniła się do wzrostu konkurencyjności polskich towarów w eksporcie i znacznego zmniejszenia opłacalności importu. W 2009 r. w porównaniu z 2008 r. import zmalał o 12,4%, przy ograniczeniu eksportu o 6,8%. Szybszy spadek importu niż eksportu spowodował poprawę salda bilansu handlowego. W rezultacie wkład eksportu netto we wzrost PKB w 2009 r. był dodatni i wyniósł 2,7 pkt. proc.

Rok 2010 był okresem ożywienia w gospodarce światowej. Szacuje się, że światowy PKB wzrósł o 4-5% w stosunku do roku poprzedniego¹³. Skala poprawy koniunktury gospodarczej była silnie zróżnicowana, ożywienie w gospodarkach rozwiniętych było słabsze niż w gospodarkach rozwijających się. Według danych Eurostatu w Unii Europejskiej (UE-27) w 2010 r. PKB zwiększył się o 2,0%, a w strefie euro – o 1,9% w skali rocznej. W Polsce do odbudowy gospodarczej doszło na początku 2010 r. Z kwartału na kwartał tempo wzrostu PKB przyspieszało – z 3,0% w I kwartale do 4,7% w IV kwartale (dane GUS). W całym 2010 r. wzrost PKB wyniósł 3,9% (w ujęciu rocznym). Był to trzeci co do wielkości wzrost w Unii Europejskiej, ustępujący jedynie notowanym na Słowacji i w Szwecji.

W 2010 r. w porównaniu z rokiem poprzednim zmieniły się czynniki wzrostu gospodarczego. Motorem wzrostu przestał być eksport netto, którego kontrybucja we wzrost PKB stała się ujemna (-0,7 pkt. proc.), podczas gdy w 2009 r. wynosiła 2,7 pkt. proc. Przyrost PKB w 2010 r. opierał się wyłącznie na konsumpcji prywatnej i odbudowie zapasów.

W 2010 r. odnotowano znaczący wzrost obrotów towarowych z zagranicą. Ożywienie koniunktury u głównych partnerów handlowych Polski pozwoliło na

¹² Ważnym czynnikiem oddziałującym negatywnie na decyzje podmiotów gospodarczych o ograniczeniu inwestycji była znacząca deprecjacja złotego, utrzymująca się od lipca 2008 r. do lutego 2009 r., która powodowała wzrost złotowej wartości zadłużenia w walutach obcych oraz podrożenie importu i przyspieszenie zużycia zapasów w bieżącej produkcji. Nie bez znaczenia było tu również zaostrzenie polityki kredytowej banków komercyjnych, skutkujące ograniczeniem podaży kredytów.

¹³ Według Banku Światowego wzrost PKB wyniósł 4,1%, a według Międzynarodowego Funduszu Walutowego – 5,1%. *Global Economic Prospects*, World Bank, January 2012; *World Economic Outlook*, op. cit.

zwiększenie eksportu z Polski do rekordowego poziomu 120,4 mld euro. Duża importochłonność produkcji eksportowej i rozpoczęty na początku 2010 r. proces odbudowy zapasów skutkowały także szybkim wzrostem importu, którego dynamika przewyższyła tempo wzrostu wywozu. Nastąpiło pogłębienie ujemnego salda obrotów ogółem i w konsekwencji popyt zewnętrzny przestał pełnić rolę stymulatora gospodarki. Rolę tę przejął popyt krajowy, którego wkład we wzrost PKB w 2010 r. wyniósł 4,6 pkt. proc.

Spożycie w 2010 r. wzrosło o 3,5%, a akumulacja o 7,0%, o czym zdecydował przyrost zapasów wynikający z ich odbudowy, po znacznym uszczupleniu w 2009 r. Nakłady brutto na środki trwałe obniżyły się nieznacznie, głównie z powodu spadku inwestycji w sektorze prywatnym. Konsumpcja indywidualna wzrosła o 3,2%, tj. w stopniu większym niż w roku poprzednim. Przyczynił się do tego wzrost zatrudnienia w sektorze przedsiębiorstw (o 0,8%), wzrost dochodów realnych do dyspozycji ludności (o 2,3%), spadek stopy oszczędności gospodarstw domowych (z 6,3% w 2009 r. do 5,8% w 2010 r.) i obawy konsumentów przed skutkami wzrostu cen związanego ze zmianami stawek VAT z dniem 1 stycznia 2011 r.

W 2011 r. tempo wzrostu gospodarki światowej obniżyło się, przy wyraźnym zróżnicowaniu koniunktury pomiędzy krajami. Według Banku Światowego w 2011 r. PKB w świecie wzrósł o 2,7%, wobec 4,1% w roku poprzednim. W krajach o wysokich dochodach PKB zwiększył się o 1,6%, a w krajach rozwijających się o 6,0%, wobec wzrostu odpowiednio o 3,0% i 7,3% rok wcześniej¹⁴. Głównymi czynnikami niekorzystnie oddziałującymi na koniunkturę były: nierównowaga finansów publicznych w wielu krajach, wysokie ceny surowców oraz niska dynamika konsumpcji gospodarstw domowych, determinowana utrzymywaniem się negatywnych zjawisk na rynku pracy.

W 2011 r. polska gospodarka rozwijała się w relatywnie wysokim tempie, tj. 4,3% w stosunku rocznym. Podobnie jak w roku poprzednim, głównym czynnikiem wzrostu PKB był finalny popyt krajowy (+3,8 pkt. proc.), przy niewielkiej kontrybucji eksportu netto (+0,5 pkt. proc.). Kumulacja inwestycji infrastrukturalnych i relatywnie korzystne wyniki finansowe sektora przedsiębiorstw zaowocowały zwiększeniem się w strukturze PKB udziału nakładów brutto na środki trwałe, w tym, po dwóch latach spadków, inwestycji sektora prywatnego. W 2011 r. inwestycje zwiększyły się o 8,5%, a ich wkład we wzrost PKB wyniósł 1,7 pkt. proc., podczas gdy w 2010 r. był neutralny. Wkład we wzrost PKB ze strony przyrostu zapasów, kategorii ekonomicznej, która w 2010 r. odpowiadała aż za ok. 2 pkt. proc. wzrostu gospodarczego, zmniejszył się znacząco (do 0,4 pkt. proc.).

Istotnym czynnikiem wzrostu gospodarczego w 2011 r. było podtrzymanie relatywnie wysokiej dynamiki konsumpcji. W 2011 r. spożycie ogółem zwiększyło się o 2,1%, w tym indywidualne, które odpowiada za dwie trzecie PKB, o 3,1%, przy

¹⁴ *Global Economic Prospects*, op. cit.

spadku spożycia publicznego o 0,7%, wiążącym się z niską dynamiką wydatków sektora finansów publicznych. W 2011 r. spożycie indywidualne wzrosło w stopniu podobnym do notowanego w roku poprzednim, pomimo podwyższonej inflacji i niskiej dynamiki dochodu rozporządzalnego gospodarstw domowych. Wzrost spożycia został wsparty spadkiem stopy oszczędności. Skala wpływu spożycia indywidualnego na wzrost PKB ukształtowała się na poziomie 1,8 pkt. proc, wobec 1,9 pkt. proc. rok wcześniej.

W 2012 r. spodziewane jest znaczne osłabienie aktywności gospodarki światowej, związane głównie z recesją w strefie euro. W raporcie Banku Światowego „Global Economic Prospects 2012” o wymownym podtytule „Uncertainties and Vulnerabilities” stwierdza się: „Zamieszanie na rynkach finansowych wygenerowane przez intensyfikację kryzysu fiskalnego w Europie rozprzestrzeniło się zarówno na państwa rozwijające się, jak i te o wysokich dochodach i jest obecnie źródłem znaczących niepomyślnych wiatrów”¹⁵. Bank Światowy prognozuje wzrost globalnego PKB w 2012 r. na poziomie 2,5%, w tym w krajach rozwijających się na poziomie 5,4%, a w krajach o wysokich dochodach – 1,4%. Według Komisji Europejskiej w 2012 r. w UE-27 średni wzrost PKB będzie zerowy, natomiast odpowiedni wskaźnik dla „siedemnastki” należącej do strefy euro ma wynieść -0,3%¹⁶.

Również w Polsce, z uwagi na mocne powiązania z gospodarką krajów eurostrefy, w 2012 r. oczekuje się wzrostu PKB mniejszego niż w latach 2010-2011. W ustawie budżetowej na 2012 r. przewiduje się rozwój gospodarczy w tempie 2,5%, wzrost spożycia ogółem o 2,5%, w tym prywatnego o 2,9%, a publicznego o 1,2%, przy wzroście akumulacji o 0,1%, w tym nakładów brutto na środki trwałe o 1,5%¹⁷. Spodziewane jest ograniczenie inwestycji publicznych (o 0,9%) i zwiększenie inwestycji sektora prywatnego (o 2,5%).

Oslabienie tempa wzrostu spożycia indywidualnego w 2012 r. w porównaniu z rokiem poprzednim będzie efektem głównie pogarszających się nastrojów konsumencjki, utrzymujących się negatywnych zjawisk na rynku pracy i niskiego tempa wzrostu dochodów do dyspozycji gospodarstw domowych. Zmiany w pozapodatkowych kosztach pracy oraz zamrożenie nominalnych płac w sferze budżetowej ograniczą przypuszczalnie wzrost wynagrodzeń, a siłą nabywczą dochodów z pracy najmniej osłabi dodatkowo inflacja. Na skutek spowolnienia gospodarczego obniży się dynamika wzrostu dochodów z działalności na własny rachunek. Wsparciem dla konsumpcji prywatnej powinien być natomiast spodziewany spadek stopy oszczędności, choć mniejszy niż w 2011 r., i współorganizowanie przez Polskę mistrzostw Europy w piłce nożnej, którego szacunkowy efekt może wynieść nawet 0,5 pkt. proc. dodatkowego wzrostu konsumpcji¹⁸. Zakładane w ustawie budżetowej na 2012 r. relatyw-

¹⁵ Tamże, s. 1.

¹⁶ *Interim Forecast*, European Commission, February 2012, s. 1 i 41.

¹⁷ Założenia rządu co do wzrostu PKB pokrywają się z prognozami Komisji Europejskiej.

¹⁸ *Ustawa budżetowa na rok 2012. Uzasadnienie, tom. I*, Ministerstwo Finansów, Warszawa, grudzień 2011 r., s. 9.

nie niskie tempo wzrostu spożycia publicznego będzie wynikiem działań zmniejszających deficyt sektora finansów publicznych. Obok konsumpcji prywatnej istotnym czynnikiem wspierającym wzrost gospodarczy w 2012 r. powinien być eksport netto. W ustawie budżetowej przyjęto założenie, że w bieżącym roku eksport z Polski zwiększy się o 4,6%, przy wzroście importu o 3,2%.

Popyt konsumpcyjny, pomimo obniżenia dynamiki, pozostanie motorem wzrostu gospodarczego w 2012 r. Wzrost PKB i spożycia w tym roku na poziomie 2,5% zapewniłby Polsce pierwsze miejsce wśród 27 państw Unii Europejskiej.

Powyższe rozważania prowadzą do wniosku, że silny popyt wewnętrzny, a zwłaszcza konsumpcja prywatna są mocnymi stronami naszej gospodarki. Pozwoliły one uniknąć recesji i można przypuszczać, że nadal będą podtrzymywać wzrost gospodarczy, nawet w obliczu niekorzystnych uwarunkowań zewnętrznych.

Bibliografia

- Beksiak J., *Ekonomia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Global Economic Prospects Report. Uncertainties and Vulnerabilities*, World Bank, January 2012.
- Hall R. E., Taylor J. B., *Makroekonomia. Teoria, funkcjonowanie i polityka*, red. nauk. przekładu A. Wojtyna, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- Interim Forecast*, European Commission, February 2012.
- Mały Rocznik Statystyczny Polski 2011*, GUS, Warszawa 2011.
- Nasiłowski M., *System rynkowy. Problemy mikro- i makroekonomii*, Wydawnictwo Key-Text, Warszawa 2004.
- Rachunki kwartalne produktu krajowego brutto w latach 2006-2010*, „Informacje i Opracowania Statystyczne”, GUS, Warszawa, styczeń 2012.
- Rachunki kwartalne produktu krajowego brutto. Zasady metodologiczne*, „Zeszyty Metodyczne i Klasyfikacje”, GUS, Warszawa, październik 2010.
- Rachunki narodowe według sektorów i podsektorów instytucjonalnych 2006-2009*, „Studia i Analizy Statystyczne”, GUS, Warszawa, sierpień 2011.
- Rachunki narodowe. Wybrane problemy i przykłady zastosowań*, praca zbiorowa pod red. M. Plicha, GUS, Warszawa, maj 2008.
- Słoman J., *Podstawy ekonomii*, PWE, Warszawa 2001.
- Ustawa budżetowa na rok 2012. Uzasadnienie, tom. I*, Ministerstwo Finansów, Warszawa, grudzień 2011 r.
- World Economic Outlook*, IMF, September 2011.
- Zienkowski L., *Co to jest PKB?*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2000.

Streszczenie

PKB w rachunkach narodowych jest sumarycznym ujęciem spożycia (indywidualnego oraz zbiorowego) i akumulacji brutto. Zaburzenia na światowych rynkach finansowych zapoczątkowane w połowie 2008 r., globalna recesja i kryzys zadłużeniowy państw strefy euro doprowadziły do znacznego osłabienia aktywności gospodarki światowej, co nie pozostało bez wpływu na gospodarkę polską. Relatywnie wysokie tempo wzrostu popytu konsumpcyjnego w Polsce, pomimo spowolnienia gospodarczego, osłabiło działanie niekorzystnych czynników związanych z kryzysem gospodarczym i przełożyło się na dodatnie, wyższe od średnich w Unii Europejskiej, wskaźniki dynamiki PKB. Silny popyt wewnętrzny i konsumpcja prywatna są mocnymi stronami polskiej gospodarki, przyczyniającymi się do zachowania wzrostu gospodarczego, nawet w obliczu niekorzystnych warunków na rynkach międzynarodowych.

Słowa kluczowe: PKB, popyt krajowy, spożycie indywidualne, spożycie zbiorowe, akumulacja, kryzys zadłużeniowy, recesja

Kody JEL: D11, E01, E21

Summary

GDP in the national accounts is a summary expression of consumption (individual and collective) and gross accumulation. Turbulences in the global financial markets originated in the mid-2008, the global recession and debt crisis of the Eurozone countries have led to a significant weakening of activity of the global economy what has also its effect or the Polish economy. The relatively high rate of growth of consumer demand in Poland, despite the economic downturn, has weakened action of unfavourable factors connected with the economic crisis and has been translated into positive, higher than the average in the European Union, indicators of the GDP dynamics. The strong internal demand and private consumption are strengths of the Polish economy facilitating retention of the economic growth, even in the face of unfavourable conditions in the international markets.

Key words: GDP, domestic demand, individual consumption, collective consumption, accumulation, debt crisis, recession

JEL codes: D11, E01, E21